

A zsidóság helyzete Magyarországon a XVIII. századtól a II. Világháborúig

A holokauszt a görög holokauszton (ὁλοκαυστον) szóból ered, melynek jelentése „teljesen égő áldozat”. A szó Szeptuagintából¹ ered és a héber ólá (אֵלֶּיךָ) „ami felmegy”, azaz a „teljesen elég ő áldozat tükörfordítása”. Azonban a zsidó terminusa A Soá (שׁוֹאָה), a szó teljes pusztulást jelent.

A héber Soá szó azonban nem tudott teret nyerni, mégpedig azért mert a holokausztot emberi tettek és politikai döntések eredményezték. Nem hasonlítható semmilyen elkerülhetetlen természeti csapáshoz.

A holokauszt a náci Németország által irányított területeken, a második Világháborúban végrehajtott népirtás neve volt, melynek hozzávetőleg mintegy 6 millió zsidó származású ember esett áldozatául.

Heller Ágnes filozófus szerint : „A holokauszt maga az abszolút értelmetlenség... A holokausztot nem lehet sem megmagyarázni, sem megérteni. Nem volt célja, sem szabad cselekvés, sem kauzalitás láncának eredménye. Visszatekintve sem lehetett integrálni a történelembe.”²

Heller Ágnes értelmezése egy olyan morálfilozófiai értelmezés volt, ami alapján lehetségesnek tűnhet, hogy cél és értelem nélküli volt a II. Világháború idején történt zsidó holokauszt, azonban a nácik zsidópolitikájának láthatjuk, hogy volt célja; mégpedig az európai zsidók meggyilkolása és Hitlert egy gondosan kimunkált ideológiai irányította.

Raul Hilberg a holokauszt szakirodalom legősibb alakja is megmagyarázhatatlannak nevezte a holokausztot. Kiemelte, hogy pontosan ezért is tekinthető ez a cselekedet történelmileg alapvető eseménynek és nemcsak azért mert hatalmas volt a pusztítás és nem csak azért, amilyen módszerekkel ez zajlott.

Sokszor felmerül az embereken a kérdés, hogy mért van az, hogy a zsidó holokausztról több száz könyv íródott, oktatják az iskolákban és a II. világháború óta él az embereken és elevenen él a köztudatban. És mért van az, hogy a sztálini terror nagyjából húszmillió áldozatáról, vagy az afrikai, ázsiai népirtásokról alig olvashatunk.

¹ A Héber biblia görög nyelvű fordítása. i. e. 300 körül íródott, az egyiptomi Alexandria városában II. Ptolemaiosz egyiptomi uralkodó idejében

² Karsai László: Holokauszt. Pannonica kiadó, 2001. 7.

Deák István professzor szerint ennek nem az esetleges levéltári hiányosságok lehetnek az okai. Véleménye szerint a történészeket az a tény nyugözi le, hogy az egyik legcivilizáltabbnak tartott nép a németek egy meghatározott embercsoport valamennyi tagját halálra ítélik.

A holokauszt szakirodalomban gyakran emlegetik az örmény népirtást, mely az első világháború idején zajlott le és melynek során a törökök mintegy 1 millió örményt öltek meg. Ez a cselekedet is egy államilag szervezett tömeggyilkolás volt, melynek keretébe a török nacionalisták örménymentessé akarták tenni hazájukat. Azonban az örmények kiirtását az különbözteti meg a zsidó népirtástól, hogy a törökök az örményeket nem tartották az emberiség és a civilizáció ellenségének; az iszlám hitre áttérteket például nem bántották.

Yehuda Bauer és Aharon Weiss szerint az örmény genocídiumot és a zsidó holokausztot elsősorban az különbözteti meg, hogy a török nacionalisták nem voltak rasszisták³!

A holokauszt szakirodalomban éles viták folynak a már magáról a definícióról is, talán ezért is kezdtem ezzel a dolgozatomat, mielőtt mélyen a részletekbe bonyolódnék.

Egészen érdekes, hogy a mélyes ortodox vallásos álláspont szerint a holokausztot lehet egy büntetésnek tekinteni, amit Isten küldött a zsidókra bűneik miatt, majd bűnbocsánat gyanánt adományozta nekik Izraelt. Azonban sokan ezt a definíciót sem fogadják el, hiszen nemcsak asszimiláns, neológ, vagy ateista zsidókat öltek meg a náciok, hanem olyan haszid, ortodox hitközösségek tagjait, akik talán egyetlen vallási parancsolatot sem szegtek meg.⁴

Yahuda Bauer definíciója értelmében a holokauszt egyediségét nem az áldozatok száma jelentette, nem az alkalmazott technika, nincs racionális gazdasági magyarázata, sem ésszerű katonai magyarázata sem. Az, ami a zsidó holokausztot Bauer szerint a történelemben abszolút újdonsággá teszi a célkitűzés!

A holokauszt szakértők közül többen azon is vitatkoznak, hogy mennyire volt tudatos és előre kitervelt esemény a holokauszt.

Lucy Dawidowitz azon az állásponton van, hogy Hitler már egészen fiatal kora óta, vagy legfeljebb az I. Világháborútól tervezte a zsidók megsemmisítését. Ám ezzel a nézettel

³ A *rassz* szó a francia *race* kifejezés magyarosított alakja, amely emberfajtát jelent. A rasszizmus olyan gondolkodásmódot jelent, amely az emberek külsejében megfigyelhető eltéréseket kiemeli, ezekhez morális, társadalmi és politikai különbségeket rendel hozzá, és az így létrehozott csoportok között – feltételezett tulajdonságaik vagy értékeik alapján – hierarchiát állít fel.

(Wallerstein, Immanuel, 'The Construction of Peoplehood: Racism, Nationalism, Ethnicity,' Sociological Forum, 1987, 2,2(March):373-88)

⁴ Karsai László: Holokauszt. Pannonica kiadó, 2001. 11.

ellentétben például Martin Broszat szerint a náci birodalom vezetőjének eredetileg nem állt szándékában meggyilkolni a zsidókat és ez a célkitűzés a rendszer és a világháborús következmények szülötte lett.

A holokausztnak nem volt semmiféle előzménye, ezért volt szinte lehetetlen kiszámítani és felfogni, hogy mire is készülnek a nácik.

A zsidókkal kapcsolatos elő-és értékítéletek már ósidók óta léteznek.

A pogány asszírok, perzsák, babilóniak, macenódok és rómaiak hatalmas birodalmakat alapítottak és időnként üldözték, elnyomták a zsidókat. Később ezek a birodalmak eltűntek, de a zsidó nép és a zsidó vallás megmarad.

A zsidók kulturális és vallási különözése, valamint a társadalmi munkamegosztásban vállalt szerepének sajátossága történelmileg legelőször a Római Birodalom keretei közé került hanyatló görög társadalom viszonyai között teremtette meg az antiszemitizmus kifejlődésének feltételeit.

A görögök által kialakított zsidókép kapóra jött a rómaiaknak, akik imperializmusuk igazolására ugyancsak érdekeltek voltak a “birodalom ellensége” fantomképének kialakításában és fenntartásában.

A rómaiak átvették a görögöktől azt a felfogást, miszerint a zsidó vallási kultusz “komor és rideg”, s ez a kultuszhoz való ragaszkodás “makacsságnak”, “konokságnak” minősült, amelyből egyenesen következett az istentagadás, a római istenek képeivel szemben mutatott megvetés vádja.

Már i.e 135-ben, amikor Antiokhosz Jeruzsálemet ostromolta, tanácsadói azzal indították útnak, hogy foglalja el a várost és pusztítsa el a zsidókat!

A keresztény vallási ideológia által legitimált középkori feudális rendi társadalomban a pénzügyek ellátatlan funkcióként jelentkeztek, hiszen a keresztény vallás tiltotta a pénzfelhalmozását, kölcsönzését, nem is beszélve a kamatok beszedéséről. A pénzforgalom ugyanakkor elkerülhetetlen szükségszerűségként jelentkezett, hiszen a naturálgazdálkodás bázisán az import útján nem voltak kielégíthetőek a szükségletek. Ezt az ellentmondást csak úgy lehetett feloldani, ha a rendi kereteken *kívül*, de a társadalmi működésbe azért beiktatva életlehetőséget biztosítanak egy rétegnek, mely a pénzügyeket oly módon bonyolítja, hogy közben az ideológiai előírásokon sem esik csorba. A zsidók ideálisan megfelelték e paradox követelményeknek. A középkori nyugat-európai zsidóság helyzetét diszfunkcionálissá tette a naturálgazdálkodás pusztá korrekciójaként működő, elsődlegesen pénzügyekre korlátozó

gazdasági aktivitást. Az antiszemitizmus ebben a történelmi pillanatban vált meghatározó erővé és a zsidó kiüldözését megalapozó kegyetlen ideológiává.

Az antiszemitizmus mint kifejezés az 1870-es években terjedt el. A fogalmat Wilhem Marr hamburgi újságíró nevéhez köthetjük. Ő a zsidókkal szembeni védekezés leírására használta, ám a fogalom pontatlan, hiszen az antiszemitizmus szó szerint: szemita ellenség.

Az antiszemitizmus szó a Sémától, Noé fiától származó sémi vagy szemita népekről (többek között a zsidók) kapta a nevét. Bár más népek is tartoznak ebbe a csoportba (pl. arabok, máltaiak), az antiszemitizmus szót általában a zsidók iránti ellenszenv megnevezésére használják. Ezzel a szóval azt hangsúlyozzák, hogy nem a zsidó vallást, hanem a zsidó származású embereket ítélik el.

Történelmileg a zsidóellenesség 5 szakaszát különböztetjük meg:

- 1, Pogányok zsidógyűlölete
- 2, Keresztények antijudaizmusa
- 3, Nacionalista, világi, rasszista antiszemitizmus
- 4, A német nemzetsocialista Harmadik Birodalom zsidópolitikája
- 5, 1945 óta: világi, rasszista, nacionalista és klerikális antiszemitizmus⁵

Raul Hilberg szerint elegendő zsidókkal kapcsolatos álláspontokat 3 szakaszra bontani. Ezek a következők:

1. Először a zsidóknak azt mondták, hogy „nem élhettek köztünk zsidóként”

Választhattak, hogy áttérnek a többségben lévők, vagy a hatalmat birtokolók vallására, vagy elmennek.

2. Később azt mondták nekik: „nem élhettek köztünk” Elűzték és kivándoroltatták őket.

3. Majd a nácik azt mondták: nem élhettek!⁶

Nem beszélhetünk egyfajta antiszemitizmusról. Az antiszemitákat más-más ideológiák és célok vezérlik.

Voltak olyan antiszemiták, akik szerették volna eltörölni az emancipációt, mások megelégedtek volna már azzal is, ha a zsidókat kizárják bizonyos foglalkozásokból, vagy ha egyes foglalkozási ágakban korlátozzák a számukat. Aztán a 19. században már megjelentek

⁵ Karsai László: Holokauszt. Pannonica kiadó, 2001. 18.

⁶ Karsai László: Holokauszt. Pannonica kiadó, 2001. 18.

azok az antiszemiták, akik már valamennyi zsidó eltávolítását akarták. Azonban fontos megjegyezni, hogy a modern antiszemiták ellentétben a keresztény antijudaistákkal, már nem a zsidó vallással, hanem a zsidók jellemével és viselkedésével nem tudtak megbékélni.

Mint már említettem a zsidók kereskedelmi helyzete, amibe megjegyzendő pont a többségi társadalom taszította őket, szúrta az emberek szemét, majd később a XIX. XX. Század fordulóján a zsidó polgári, városi, szabadfoglalkozású, értelmiségi szimbóluma is bántotta az emberek szemét.

Zsidóság Magyarországon

A zsidóság a XVIII. században kezdett el betelepedni Magyarországra, majd ez a szórványos betelepedés tömeges méreteket öltött a XVIII-XIX. század fordulójára.

1787-ben 80775, 1805-ben közel 127 ezer, 1840-ben 244 ezer zsidót írtak össze Magyarországon.⁷

A XVIII században betelepedők többsége a nyugati területekről érkezett; Ausztriából, Cseh és Morvaországból, illetve Poroszországból. Majd később jelentősen megnőtt a keleti, de főként lengyel területekről érkezők száma.

Azonban, míg a nyugati térségekről érkezők előtt a hatóságok nem gördítettek akadályt, a keletről jövők vándorlása ellen már felléptek. Ennek az volt az oka, hogy a bevándorlók közül sokan gazdasági kapcsolat és anyagi háttér nélkül érkezett Magyarországra, menekülve a növekvő gazdasági nyomor elől. Magyarország először a kis eltartóképességű megyékbe irányította a betelepedőket, ilyenek voltak az északkeleti megyék.

A XVIII. Századtól a zsidók bevándorlására személyi vámot vetettek ki, ezzel nehezítve a szegény zsidók bevándorlását Magyarország területére. Majd ezt a vámot II. József megszüntette. A vám eltörlése után szükségességét érezték egy bevándorlási törvénynek, ami szabályozza a bevándorlást. A reformkori magyar országgyűléseken már napirendi pontként szerepelt a keletről jövő betelepedés megállítása. Azonban a Habsburg- uralkodók nem támogatták ezeket a kezdeményezéseket, ugyanis a birodalom egysége eszméjének veszélyeztetését látták.

1780-1870 közé tehető az az időszak, amikor Európa legtöbb állama deklarálta a zsidók jogi egyenlőségét.

⁷ Gonda László: Zsidóság Magyarországon 1526-1945. Századvég kiadó, Bp. 1992

Magyarországon a zsidók emancipációját a polgári reformot felváltó liberális ellenzék tűzte ki célul. Az első gyakorlati lépést ebbe az irányba az 1832-36-os országgyűlés tette, majd az 1840:XXIX törvény részletes jogokkal ruházta fel a zsidóságot.

A törvény teremtette kedvező lehetőségek hatására Magyarország területére elsősorban a birodalom területéről megindul a zsidók bevándorlása. 1840-1850 között 244 ezerről 368 ezerre nő a számuk.

A magyarországi zsidóság demográfiai helyzete a pusztulás előtt

A magyar zsidóság fejlődésében az I. Világháború történelmi válaszpontot jelentett. Az I. Világháborút megelőző 200 évben fokozatosan növekedett a zsidóság száma, majd a háború után a növekedés megállt, sőt hanyatlás kezdődött.

A történelmi Magyarország zsidó lakosainak száma 1910-ben tetőzött.

A csaknem 21 milliós népességen belül 911227 főt számlált, ami 5 százaléknak felelt meg. Közülük 471 355 zsidó élt a trianoni Magyarországon, vagyis az össznépesség 6,2 százaléka.⁸

Majd a világháború után a trianoni Magyarország zsidósága fogyni kezdett. Százalékos arányuk az 1910-es mért adatokhoz képest 1920-ban 5,9% volt, majd 1930-ra 5,1%. Ám az 1944-es náci pusztítás előtti időben a zsidó népesség fogyásának okai az első világháborúban elszenvedett vérveszteségek lehettek.

A Holokauszt előtt 1941 március-áprilisban tartottak népszámlálást. Az ekkor mért adatok azt mondták, hogy a Magyarországi lakosság 4,94 százaléka zsidó, azaz az össznépesség 146 6836323 fő és ebből 725 005 zsidó vallásúnak vallotta magát.

A jobboldali és antiszemita tábor a népszámlálások adatai saját érdekei szerint manipulálta, azt az álláspontot alátámasztva, hogy a zsidók veszélyt jelentenek. Dokumentációként szolgáltak a számok azon antiszemitáknak, akik azon az állásponton voltak, hogy a zsidó befolyás kárt okoz az egész gazdaságnak.

A szélsőjobboldal kihasználva az 1930-as évi gazdasági válságot manipulálta a tömeget. A keresztény nemzeti ideológiával megáldott jobboldal antiszemitizmusa fokozatosan náci színezetet öltött, és a hangsúly egyre inkább a zsidókérdés faji alapon történő megkülönböztetésre helyeződött.

⁸ Braham, L. Randolph: A magyar Holocaust. Gondolat Kiadó, Budapest 1989. I. kötet

Németországhoz hasonlóan Magyarországon is a zsidókat tették felelőssé az ország katonai, gazdasági és társadalmi összeomlásáért.

A zsidók többsége a korban alighogy meg tudott élni, ennek ellenére az emberek fejében mégis az a kép élt, hogy a zsidók milyen jómódban élnek, pedig a csekély felső középosztálybeli töredékük, akik szorosan összefüggtek a Magyarországi arisztokráciával engedhette meg csak magának a fényűzést. Ez az ipari-pénzügyi vezető kör- körülbelül félszáz család, volt az aki a két háború között is mentes maradt az antiszemita intézkedések alól.

De mik is voltak ezek az antiszemita intézkedések?

Német zsidóellenes törvények mintájára Magyarországon is elkezdtek az ország zsidó lakosságának kiszorítását a politikai, kulturális, gazdasági és társadalmi életből.

Az első zsidótörvény Teleki Pál miniszterelnöksége alatt készült el, majd Darányi Kálmán terjesztette elő a parlamentben. Az országgyűlés mindkét háza elfogadta, a keresztény egyházak vezetőinek támogatása mellett a társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról" rendelkező törvényt (1938: XV. tc.), amely korlátozta 20%-ra a szabad értelmiségi pályákon kötelezően felállítandó kamarák zsidó tagjainak arányát, azaz diszkriminatív foglalkozási tilalmat vezetett be .

Egy évvel később 1939. május 5-én hirdették ki a II. zsidótörvényt (1939: IV. tc.), amely „a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozása" volt. A törvény értelmében számos értelmiségi foglalkozás gyakorlását tiltották be a zsidó származásúak számára, és az előző törvényhez képest is lényegesebben szűkebbre, azaz 6 százalékra szabták a tevékenységük lehetőségeit.

A III. zsidó törvény (1941: XV. tc.) bevezetésére 1941. augusztus 8-án került sor. Ez a törvény a németországihoz hasonló fajvédelmi rendelkezéseket tartalmazott.

Egy további törvény, amelyet annak idején sokan IV. zsidótörvénynek (1942: XV, tc.) is neveztek a zsidók tulajdonszerzését korlátozta (1942. szeptember 6.), és utat nyitott az árjásítás előtt.

A magyar holokauszt speciális jelensége a munkaszolgálat. A Horthy-rendszer a "megbízhatatlannak" ítélt személyeket a kommunistákat, nemzetiségieket, de elsősorban a

zsidókat nem kívánta fegyverrel a kézben besorozni. Azt sem akarta, hogy ezek a csoportok kimaradjanak a háborús erőfeszítésekből, így létrejött a fegyvertelen honvédelmi munkaszolgálat intézménye. Bár ez több tízezer zsidó életét követelte, mégsem tekinthető a módszeres népiirtás szerves részének. Persze egyes parancsnokok kétségtelenül ki akarták irtani az irányításuk alá rendelt zsidókat, de a munkaszolgálatot nem azért hozta létre a magyar állam, hogy a besorozott zsidó férfiakat legyilkolja. Az egész rendszer akkor sem tekinthető "mozgó vesztőhelynek", ha egyes századok azzá is váltak.

A munkaszolgálat jogi alapjait az 1939 márciusában életbe lépő honvédelmi törvény (1939:II) teremtette meg. Ez nem tükrözött kifejezetten antiszemita szándékot, de egyes részei jogi keretet biztosítottak a későbbi zsidóellenes lépések számára. A munkaszolgálat szervezetének kialakítása azonban már antiszemita szellemben történt. Kezdetben a zsidók még elláthattak fegyveres szolgálatot, de tényleges tisztok és tiszthelyettesek nem lehetettek.

A német hadsereg győzelmei és a revíziós sikerek nyomán a németbarát, antiszemita katonai és politikai körök mind hangosabban követelték további zsidóellenes intézkedések bevezetését. 1940 nyaráig mintegy 60 zsidó századot állították fel. A zsidók 1941 tavaszára elvesztették fegyver- és rendfokozat-viselési jogukat. Ebben a periódusban a munkaszolgálatosok főleg utakat, repülőtereket építettek, mocsarakat csapoltak le az ország területén belül.

1941-ben a magyarországi szélsőjobb köreit felszította a tettvágy. 1941 július és augusztus között mintegy 16-18 ezer „rendezetlen állampolgárságú” zsidót Kárpátaljára kezdték áttelepíteni. Kozma Miklós, Kárpátalja kormányzói biztosa támogatta a betelepítést és nemsokára megszerezte Horthy és Bárdossy hozzájárulását is. Júliusban megkezdődött a magyar állampolgársággal nem rendelkező zsidók összegyűjtése. Az összegyűjtött, körülbelül 18 ezer embert először Kőrösmezőre, majd innen több hullámban Ukrajnába szállították. Augusztus második felében a deportáltakat Kamenyec-Podolszkij környékére szállították, ahol Fridrich Jeckeln SS-tábornok alakulatai a helyi zsidó lakossággal együtt augusztus 27-28-án kivégezte őket. Mikor a magyar hatóságok tudomást szereztek a történetekről magyarországon tiltakozások kezdődtek és a deportáltak közül körülbelül 2-3 ezer ember sikeresen visszajutott Magyarországra. Összesen körülbelül 15-16 ezren haltak meg a kivégzésekben illetve a deportálás

következményeiben.⁹

Kamenyec-Podolszkai deportálás

1942 márciusában Kállay Miklós lett Magyarország miniszterelnöke. Kállay magasztos, csak elérhetetlen célokat tűzött ki maga elé, így politikája ide-oda ingadozott. Első hivatali éveiben álláspontja a zsidókérdésről éppoly kétértelmű volt, mint az egész politikája.

Visszaemlékezéseiben ő maga azt állítja, hogy csakis azért tett zsidóellenes nyilatkozatokat, mert le akarta csillapítani a szélsőjobboldalt, illetve a kormánypártja kedvében kívánt járni.

Miniszterelnöksége alatt a nácik álláspontján lévő nyilatkozatokat tett és ezért is lehetett, hogy több zsidó törvényt is elfogadtak ebben az időben.

A németek 1944. március 19-én megszállták Magyarországot.

5-600 fős speciális egység érkezett Magyarországra, akik a Birodalmi Biztonsági Főhivatalhoz tartozó Gestapo zsidóügyi részlegének a különítményei voltak és akiket Geschke SS-ezredes Mauthausenben állított össze.

A parancsnok Adolf Eichmann SS-alezredes volt. Eichmann különleges egysége¹⁰ a következő hónapokban megkezdte működését, a magyar kormánytól függetlenül, kizárólagos jogi intézkedésekkel tevékenykedve. A politikai és a gazdasági élet minden területét az

⁹ Geyer Artur: Az első magyarországi deportálás. In: Új Élet Naptár 1960-61, Budapest 1960. 77

¹⁰ Sondereinsatzkommando Eichmann - SEK

ellenőrzésük alá vontál. Megkezdődött a német katonai célok érdekében az ország ipari és mezőgazdasági kiaknázása és ezzel párhuzamosan a magyar munkaerő Németországba irányítása.

Közvetlenül a megszállás követő napokban a módszereik szerint felállították a Zsidó Tanácsot, ami a németek és a zsidók közti közvetítő szerv volt.

A németek már a megszállás másnapján- március 20-án- elkezdtek összegyűjteni a gazdasági és politikai életben fontos szerepet betöltő zsidókat. Majd március 29-én elkezdődtek a zsidóellenes rendelkezések kiadásai.

Az első rendelkezés volt március 29-én a zsidó tulajdonban lévő telefonok bejelentéséről való intézkedés, majd ezt követte a telefonok beszolgáltatása.

Március 31-én a 1240/1944. M.E. számú rendelet kötelezővé tette a megkülönböztető jelzés viselését a zsidóknak; a kanárisárga hatású csillag viselését. A csillagviselés a kikeresztelkedettekre is vonatkozott a harmadik zsidótörvény értelmében.

A kormány a következő intézkedéseiben megtiltotta nem zsidók alkalmazását zsidó háztartásokban, előírta zsidó tulajdonban lévő gépjárművel bejelentését. Majd megszüntették a zsidók állami és közszolgálatát, felszámolták sajtókamarai, filmművészeti és színművészeti kamarai tagságukat és kizárták őket az ügyvédi kamarából.

Április 7-én korlátozták a zsidók közlekedését, zsidó nem használhatott motorkerépkárt, taxit, személyautót, nem utazhattak hajón, vasúton és társasgépkocsin sem.

A telefonok bejelentését követte a rádiók bejelentése majd beszolgáltatása.

Április 16-tól elrendelték a zsidók vagyonának bejelentését, zár alá vételét, majd lezárták a zsidó széfeket. Zárolták a folyószámláikat, bankbetéteiket.

Április 21-én bezáratták a zsidó kereskedéseket.

Április végén rendelkeztek a magyar szellemi élet megóvása érdekében a zsidó írók tevékenységének korlátozásáról.

A zsidók életének lehetetlenné tétele érdekében a rendeletek naponta keletkeztek és ezzel egyidőben megindult a zsidó lakosság tényleges fizikai elkülönítése, gettóba kényszerítése, gyűjtőtáborokba telepítése.

A zsidók összegyűjtése a vidéki zsidósággal kezdődött. Miután a falvakban összegyűjtött zsidókat megfosztották minden értéktárgyuktól gyalog indították útnak Munkácsra, Ungvárra, Beregszászra, az addigra már ezeken a helyeken felállított gyűjtőtáborokba. Április végén az egész országban megindult a zsidók összegyűjtése.

A zsidók összeterelése mindenütt a rendőri brutalitás módszereivel folyt. Korlátozták a magukkal vihető váltás ruha és élelmiszer mennyiségét is. Legfeljebb két váltás fehérneműt és fejenként 14 napi élelmet vihettek magukkal az 50 kg-os poggyászzal, házaikat, ingóságait és értéktárgyaikat maguk mögött hagyva.

A gyűjtőtáborokban embertelen körülmények között zsúfoltál össze a zsidó embereket.

A gyors összegyűjtést követően már májusban megindulhatott a Lengyel és Német megsemmisítő táborokba szállítás.

Az országból június 28-ig kiszállított zsidók száma 380.000 és 427.000 közé tehető.

Májusban megkezdődött a fővárosi zsidóság összegyűjtése is. Május 22. és 30. között kellett beköltözniük a kijelölt szálláshelyekre.

A budapesti zsidók deportálását a németek július első napjaira tervezték, de a szovjet hadsereg közeledése, a szövetségesek nyugati partraszállása és a kormányzó ellen készülő puccs megghiúsították ezeket a terveket.

A németek vereségsorozatának hírére újból szervezkedni kezdtek, azon személyek akik a háborúból való kiszállást pártolták. E csoport élén gr. Bethlen István állt. Horthy közvetlen kapcsolatot tartott velük. Egyre növekedett a belpolitikai feszültség is, ezért a zsidókérdés határozottabb fellépést követelt.

A végső döntést Horthy 1944. július 6-án hozta meg, amikor is leállította a deportálásokat és felfüggesztette a további deportálások előkészítését.

A németek persze nem nyugodtak bele a deportálások leállításába és Eichmann közvetítésével folyamatosan ostromolták Hortyt az elkezdett akció befejezése érdekében.

Augusztusban Románia átállt a szovjet oldalra, a szovjet hadsereg közeledése Hortyt is határozott intézkedésekre készítette, eltávolította helyéről a németbarát Sztójay-kormányt és helyére kinevezte Lakatos Gézárt és a lakatos-kormányt kezdte meg működését.

Augusztus 30-án a Lakatos- kormány új megállapodást kötött a németekkel, amely szerint Budapest zsidó lakosságát eltávolítják ugyan a városból, vidéken koncentrálják és munkára fogják, a deportálásokat azonban nem kívánják folytatni.¹¹

Ugyan a kormány garantálta a zsidók életben maradását, de hagyta a társadalmi elszigeteltségüket, azon náci eszme miatt, hogy a zsidóság összességében bűnös, kártékony és veszélyes faj.

Mivel a megkülönböztetés eszközeit továbbra is alkalmazták; ilyen a sárga csillag viselése és az elkülönített lakóhelyen élés, ezek továbbra is veszélyt jelentettek a zsidóknak, hiszen az ország belpolitikai erőviszonyait tekintve, senki sem lehetett biztos, abban, hogy mire is lehet számítani.

Sajnos ez a veszély valós veszélynek bizonyult. Lakatos sikertelen kiugrási kísérlete után a németek lemondatták és helyére a nyilasok vezetője Szálasi Ferenc került. A nyilasok a németekkel azonos nézeteket vallottak a zsidókérdésben és a német vezetés követeléseinek hű végrehajtói lettek és a nyilas hatalomátvétellel a németek ismét átvették a zsidókérdés irányítását.

Nyilasok a nyilas pánión

Októberben 2 zsinagógában foglytábor alakítottak és november 6-án elindultak a halálmenetek. A fő koncentrációs központ a Nagybátony-Újlaki Téglagyár óbudai telepén volt. Itt egy pár napot töltöttek étlen-szomjan az időjárás viszontagságainak és a nyilasok kegyetlenkedésének kitétt emberek, majd gyalog indították őket útnak a nyugati határszél irányába, Hegyeshalom felé. A halálmenetek során sokan haltak meg a fáradtság, az éhség és az örök kegyetlenkedésük következtében. Az utolsó gyalogmenet december 11-én indult. A halálmenet végén a foglyokat kényszermunka várta, majd aki ezt is túlélte, azt valamelyik

¹¹ Vádirat, 1967. 489. p.; Lévai, 1946. 207.p.

birodalmi koncentrációs táborba szállították majd megkezdték a munkaképes zsidók behívását munkaszolgálatra.

Ezzel egy időben a zsidók vagyonának elrablása is megkezdődött, amiben később vita kerekedett a német és magyar kormány között, hogy kit is illet ez a vagyon.

A nyilas uralom idején Budapesten körülbelül 8 ezer zsidót gyilkoltak meg a nyilasok.

A semleges országok és a Vatikán elítélték a deportálásokat, felszólították Szálait a halálmenetek leállítására. A nemzetközi elfogadására áhító nemzetvezető számára sokat nyomott a latban a semlegesek véleménye.

Angelo Rotta pápai nuncius, nagy szerepe volt benne, hogy a nyilasok leállították a halálmeneteket

Ez a tiltakozás tette lehetővé a védettségi rendszer kialakulását. A nácik tiltakozása ellenére a nyilasok megkezdték a gettósítást. Ám december elején a Szálasi-kormányt egyértelművé vált, hogy a semleges államok nem hajlandóak elismerni kormányát, ezért innentől nem vette figyelembe a semleges és nemzetközi védelmet sem.

December végén a szovjet csapatok megkezdték Budapest ostromát, az államapparátus egy részének elmenekülése után már semmi és senki nem állta útját a nyilasok kegyetlenségeinek. December végétől napi rendszerességgé váltak a gettókba és védett házakba való betöréseik. Rendszeressé váltak a nyilas terrorakciók, gyilkosságok, Dunába lövések.

A szovjet hadsereg 1945. január 16-án felszabadította Újlipóvárost, 18-án pedig a nagy gettót. Ennek köszönhetően közel 100 000 zsidó menekült meg. Ezeknek az embereknek a megmenekülése szinte csodával határos módon történt.

Shakespeare a második világháborús náci pusztítás előtt több mint 300 évvel 1596-ban egyik hősen keresztül fogalmazza meg örök érvényű monológiát, amit sokszor felejtnek el az emberek, és itt legyen szó zsidókról, cigányokról, színesbőrűekről, vagy bármilyen csoportról, akik ellen előítéleteket generál a társadalom.

"Hát a zsidónak nincs szeme? A zsidónak nincs keze, szervezete, érzéke, érzelme, szenvedélye? Nem ugyanaz a táplálék táplálja, nem ugyanaz a fegyver sebzi, nem ugyanaz a baj bántja, nem ugyanaz a gyógyszer gyógyítja, nem ugyanaz a tél és nyár hűti és hevíti, mint a keresztényt? Ha megszúrtok, nem vérzünk-e? Ha csiklandoztok, nem nevetünk-e? Ha megmérgezték, nem halunk-e meg? És ha meggyaláztok, ne álljunk-e bosszút?"¹²

¹² W. Shakespear: A velencei kalmár, -Shylock-

Felhasznált irodalom:

Karsai László: Holokauszt. Pannonica kiadó, 2001

Gonda László: Zsidóság Magyarországon 1526-1945. Századvég kiadó, Bp 1992

Braham, L. Randolph: A magyar Holocaust. Gondolat Kiadó, Budapest 1989

Geyer Artur: Az első magyarországi deportálás

W. Shakespear: A velencei kalmár